

KARTA INWENTARYZACYJNA GEOSTANOWISKA

Aleksander Kowalski

Informacje ogólne		
Nr obiektu	028	
Nazwa obiektu (oficjalna, obiegowa lub nadana)	TRUPIEŃ – KAMIENIOŁOM BAZALTU	
Współrzędne geograficzne [WGS 84 – hddd.dddd]	Długość: 15° 57' 7.52" E	Szerokość: 51° 3' 52.29" N
Gmina	Męcinka	
Opis lokalizacyjny	Czynny kamieniołom znajdujący się ok. 1,7 km na S od Wilkowa po zachodniej stronie drogi asfaltowej prowadzącej od dzielnicy Wilków-Osiedle do kamieniołomu Trupień.	
Rozmiary (np. długość, szerokość, wysokość, powierzchnia)	300 x 200 m	
Charakterystyka naukowa geostanowiska		
Reprezentowana dziedzina nauk o Ziemi (np. tektonika, litologia, stratygrafia, geomorfologia)	Litologia – skały wulkaniczne (bazanity) i osadowe (piaskowce) Geomorfologia – izolowane wzniesienie (nek)	
Rodzaj obiektu	Czynny zakład górniczy (kamieniołom)	
Litologia	Bazalty, piaskowce	
Forma rzeźby terenu	Wzgórze ostańcowe	
Geneza obiektu (naturalny, antropogeniczny)	Antropogeniczny/naturalny	
Ogólny kontekst geologiczno- geomorfologiczny	Bazanity Trupienia przecinają skały kredy i triasu budujące południową część mniejszej jednostki tektonicznej w obrębie synklinorium północnosudeckiego – półrowu Leszczyny. Bazanity odsłonięte w kamieniołomie stanowią jedno z ponad 300 wystąpień skał bazaltowych na Dolnym Śląsku i są zaliczane do tzw. bazaltowej formacji Dolnego Śląska, która stanowi element środkowoeuropejskiej prowincji wulkanicznej. Bazanity budujące Trupień tworzą wyraźny element rzeźby określany jako nek wulkaniczny (ang. <i>neck</i> – szyja) – wypreparowany fragment komina wulkanicznego.	

Opis obiektu z punktu widzenia nauk o Ziemi	<p>Na obszarze Dolnego Śląska opisano jak dotąd 314 odsłoneń bazaltoidów, w tym: 156 drobnych żył, 89 potoków lawowych, 44 neki, 22 czopy oraz 3 izolowane wystąpienia tufów (Birkenmajer, 1967; Badura i in., 2006). W kamieniołomie odsłaniają się bazanity – magmowe skały wylewne z grupy bazaltów datowane na neogen (20.19 ± 0.94 milionów lat temu, miocen; Birkenmajer i in., 2007). Żyła bazaltu przecina tu piaskowce dolnego triasu (pstręgo piaskowca) i górnej kredy (górnego cenomanu), występujące w południowej części półrowu Leszczyzny (synklinorium północnosudeckie). Bazanity to skały ciemnoszare lub czarne o strukturze afanitowej, rzadziej porfirowej i teksturze bezładnej, miejscami pęcherzykowatej. Wśród minerałów skałotwórczych występują pirokseny, oliwiny, plagioklasy wapniowe, a także podrzędnie minerały rudne. W odsłoneciach na górze Trupień bardzo dobrze widoczny jest cios kolumnowy, przejawiający się występowaniem charakterystycznych słupów, przyjmujących w przekroju regularne, cztero-, pięcio- lub sześcioboczne zarysy o średnicy do 40 cm, które przyjmują wachlarzowaty lub koncentryczny układ. We wschodniej części kamieniołomu występują duże porwaki piaskowców górnej kredy o średnicy do kilkudziesięciu metrów (Birkenmajer i in., 2007). Ponadto występują brekcje zbudowane z fragmentów skał osadowych. Utwory te pochodzą z bezpośredniego otoczenia komina wulkanicznego. Zostały one porwane przez magmę bazaltową intrudującą w skały otoczenia i włączone do komina wulkanicznego. Niektóre porwaki w wyniku termicznego oddziaływania magmy bazaltowej zatraciły pierwotne cechy teksturalne i strukturalne i wykazują wysoki stopień przeobrażeń termicznych, takich jak spieczenie ich brzeżnych partii, a nawet całkowitą rekrytalizację ziaren kwarcu i wytworzenie się wtórnych spoiw krzemionkowych. W brzeżnej części kamieniołomu odsłaniają się również piaskowce dolnego triasu (pstręgo piaskowca) o barwie różowej (Mroczkowski, 1972).</p>
Historia badań naukowych	<p>Geologia i ogólny kontekst geomorfologiczny wystąpień skał bazaltowych na Dolnym Śląsku (w tym bazalty góry Trupień) zostały szczegółowo opisane w pracy Birkenmajera (1967) i Śliwy (1967). Najbardziej szczegółowy, petrologiczny opis bazaltów na górze Trupień, w tym jego datowanie, znalazł się w pracy Birkenmajera i in. (2007). Utwory osłony komina wulkanicznego (pstry piaskowiec) nie zostały jak dotąd szczegółowo opisane – informacje ogólne nt. sedymentacji utworów pstręgo piaskowca na obszarze synklinorium północnosudeckiego znalazły się w artykule Mroczkowskiego (1972).</p>
Wartości dodatkowe (historyczne, biologiczne)	Brak
Bibliografia (najważniejsze pozycje)	<p>Badura, J., Pécskay, Z., Koszowska, E., Wolska, A., Zuchiewicz, W., Przybylski, B., 2006. Nowe dane o wieku i petrologii kenozoicznych bazaltoidów dolnośląskich. Przegląd Geologiczny, 54(2): 145-153. Birkenmajer K., 1967. Bazalty dolnośląskie jako zabytki przyrody nieożywionej. Roczn. Ochr. Przyr., 32, 225-276. Kraków</p>

	<p>Birkenmajer, K., Pécskay, Z., Grabowski, J., Lorenc, M. W., Zagożdżon, P. P., 2007. Radiometric dating of the Tertiary volcanics in Lower Silesia, Poland. V. K-Ar and palaeomagnetic data from Late Oligocene to Early Miocene basaltic volcanics of the North-Sudetic Depression. <i>Annales Societatis Geologorum Poloniae</i>, 77: 1–16.</p> <p>Mroczkowski, J., 1972. Sedymentacja pstrego piaskowca w niecce północnosudeckiej. <i>Acta Geologica Polonica</i>, 22, 2: 351–377.</p> <p>Śliwa, Z., 1967. Własności strukturalne bazaltów Dolnego Śląska. <i>Annales de la Société Géologique de Pologne</i>, 37(3): 435–454.</p>
Inne uwagi	Brak
Stan i możliwości wykorzystania	
Możliwości wykorzystania obiektu do celów edukacyjnych	Stanowisko o wysokim potencjale edukacyjnym. Niestety na terenie czynnego zakładu górniczego co znacząco utrudnia możliwość wejścia na teren obiektu. Niezbędne jest stosowne zezwolenie
Dostępność: ograniczenia, bezpieczeństwo	Odstonięcia na terenie czynnego zakładu górniczego, możliwość wejścia jedynie po uzgodnieniu z właścicielem.
Infrastruktura turystyczna	Teren niezagospodarowany turystycznie.
Istniejące i potencjalne zagrożenia	Całkowite zniszczenie stanowiska przez eksploatację górniczą.

Dokumentacja graficzna

028_1 Widok na wyrobisko kamieniołomu na Trupieniu od wschodu.

F028_2 Odstonięcia piaskowców dolnego triasu (pstrego piaskowca) we wschodniej części kamieniołomu.

028_3 Odstonięcia piaskowców dolnego triasu (pstrego piaskowca) we wschodniej części kamieniołomu. Widoczne warstwowania przekątne.